

RADOJKA VRANČIČ

BIBLIOTEKARKA IN PREVAJALKA

Zarja Vršič
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Prevajalka in knjižničarka Radojka Vrančič se je rodila 27. avgusta 1916 v Ljubljani v meščanski družini očetu pravniku Janku in materi Ani, rojeni Josin. Osnovno šolo je obiskovala v Ljubljani, nato je šolanje od leta 1927 nadaljevala na ženski realni gimnaziji in maturirala leta 1935. V tistih časih je bila francoščina prvi tuji jezik na srednjih šolah; Radojko Vrančič je francoščino poučeval izvrsten romanist dr. Pavel Karlin, ki jo je tudi navdušil za študij romanistike na Filozofski fakulteti, kamor se je vpisala po maturi. Oče jo je med študijem za en semester (od jeseni 1938 do pomladi 1939) poslal na pariško Sorbono, da bi izpopolnila znanje francoščine. Diplomirala je leta 1939. V študentskih letih je sodelovala pri organizaciji narodno-obrambnih taborov na Kočevskem in se treh tudi udeležila (1936 v Slovenski vasi, 1937 v Kočevski Reki in 1938 v Koprivniku). O svoji izkušnji je pod inicialkami R. V. pisala v glasilu jugoslovanske mladine *Naša volja*.

Od leta 1941 do leta 1954 je bila poročena z Antonom Razingerjem. Od maja 1945 je službovala kot prevajalka na Tiskovnem uradu v Ljubljani, kjer so delali nekateri mladi intelektualci, kot so Vida Šturm, Vasilij Melik, Božidar Pahor, Jaka Štular in drugi. Tiskovni urad je bil čez leto in pol razpuščen. Leta 1946 ji je Jean Yves Lacroix, njen bivši lektor na univerzi, ponudil delo knjižničarke na ponovno odprtem Francoskem inštitutu, ki je bil takrat edino okno v zahodni svet. Francoski inštitut je oblast iz političnih razlogov kmalu zaprla in oddelek prestavila v Narodno in univerzitetno knjižnico, kjer se je Radojka Vrančič leta 1948 zaposlila najprej kot vodja francoske zbirke. S tem sovpadajo tudi njeni prevajalski začetki.

Od leta 1963 je v NUK-u delala kot vodja oddelka za delo z obiskovalci in glavna informatorka. Bibliotekarski strokovni izpit je opravila leta 1951, naziv bibliotekarka

svetovalka pa pridobila leta 1973. O knjižničarstvu je pisala strokovna besedila, predavala na knjižničarskih tečajih, uvajala obiskovalce NUK-a in vodila ogleda po knjižnici. Med letoma 1974-82 je bila članica Komisije za priznavanje kvalifikacij bibliotekarske stroke in izpraševalka v izpitni komisiji. Bila je tudi članica Društva slovenskih književnih prevajalcev (DKSP) in Društva bibliotekarjev Slovenije. Za svoje delo je leta 1973 prejela Čopovo diplomu, ki se podeljuje za izredno pomembno življenjsko delo na področju knjižničarstva. Čeprav je bila kot bibliotekarka zelo aktivna, je bilo njeno glavno zanimanje prevajanje; vse do smrti je intenzivno delala in načrtovala nove prevajalske projekte. Upokojila se je leta 1981 in umrla 1. aprila 2009 v Ljubljani. Gl. tudi Bole-Vrabec 1998, Jaklič 2009, Munda 1986.

2 Prevajalsko delo

V intervjuju z Alenko Bole-Vrabec (1998) je Radojka Vrančič povedala, da se je nad francoskim jezikom in kulturo navdušila že v gimnazijskih letih. Ko je bila zaposlena v NUK-u, se je razvedelo, da dobro govori francosko, in tako je sprva začela prevajati strokovna besedila z različnih področij v francoščino. Sama pravi (prav tam), da jo je takrat zamikalo, da bi prevedla tudi kaj v slovenščino. V teku svoje prevajalske kariere je prevajala prozo, v njenem opusu pa je tudi veliko dramskih del, saj ji je bilo gledališče že od mladih let, ko je s starši obiskovala predstave predvojnega repertoarja, zelo blizu (prav tam).

Sprva je objavila nekaj revialnih prevodov (*Naši razgledi*), njena prva knjižna objava pa je bilo krajše Colettino besedilo z naslovom *Zeleni pečatni vosek* (1955), ki je izšlo v knjigi *Potovanje po veliki Garabaniji: panorama sodobne francoske proze*. Prevajala je mnoge znane francoske avtorje, kot so Françoise Sagan (roman *Čez mesec, leto dni ...*, 1958), Albert Camus (kratka zgodba *Jonas ali kako umetnik dela* in drama *Nesporazum*, oboje 1960), Choderlos de Laclos (roman *Nevarna razmerja*, 1963), Jean Cocteau (drame *Pekleni stroj*, 1965; *Orfej*, 1965; *Pisalni stroj*, 1967), Stendhal (roman *Armance*, 1965), Jean Anouilh (drama *Ples tatov*, 1966), George Sand (avtobiografija v pismih *Zgodba mojega življenja*, 2004) in Rousseau (pisemski roman *Julija ali Nova Heloiza*, 2008). Med njene najpomembnejše prevode v slovenščino pa zagotovo spada monumentalni modernistični romaneskni cikel Marcela Prousta *Iskanje izgubljenega časa*, ki ga sestavljajo romani *V Swannovem svetu* (1963), *V senci cvetočih deklet* (1976), *Svet Guermant-skih* (1987), *Sodoma in Gomora* (1991), *Jetnica* (1995), *Ubežnica* (1996) in *Spet najdeni čas* (1997).

V francoščino je prevedla nekaj monografij slovenskih slikarjev, denimo dela *Ivan Grobar* (France Stele, 1960), *Stojan Batič* (Zoran Kržišnik, 1967) in *Božidar Jakac* (Lev Menaše, 1974). Likovna umetnost jo je že od nekdaj zanimala, veliko likovnih umetnikov pa je tudi spoznala, ko so prihajali v knjižnico, kjer je delala. Nekateri drugi prevodi

v francoščino, ki jih velja omeniti, so *Antigona* (Dominik Smole, 1962), *Realizem in fantastika* (Josip Vidmar, 1965), *Tantadruj* (Ciril Kosmač, 1969) in *Cortesova vrnitev* (Andrej Hieng, 1969).

V svojem zadnjem intervjuju z Mimi Podkrižnik za *Sobotno prilogo* (2009) je povedala, da je bila prva bralka in kritičarka njenih prevodov vedno njena prijateljica, prevajalka Marija Javoršek.

Za svoje prevajalsko delo je bila dvakrat nagrajena s Sovretovo nagrado: leta 1972 za prevod Proustovega romana *V Swannovem svetu* in leta 1988 za njegov *Svet Guermant-skih*. Leta 1975 je bila nagrajena z dvema odlikovanjema, redom dela z zlatim vencem in francoskim Ordre des palmes académiques za posredovanje med slovensko in francosko kulturo. Leta 1977 je za prevajanje Prousta prejela nagrado Prešernovega sklada.

Leta 2003 sta Društvo in Znanstveni inštitut Filozofske fakulteti ob štirideseti obletnici objave prvega Proustovega romana v prevodu Radojke Vrančič izdala zbornik s simpozija z naslovom *Prevajalski opus Radojke Vrančič*, v katerem so zbrani prispevki, ki se ukvarjajo s prevajalčinim literarnim opusom. Uredili so ga Vladimir Pogačnik, Tone Smolej in Gregor Perko, avtorji prispevkov pa so bili številni znani slovenski prevajalci. Gl. tudi Moder 1985, Munda 1986, Pogačnik 2016.

3 Razmišljanje o prevodu

Radojka Vrančič o prevajanju ni pisala, je pa o svojem delu (zlasti o prevajanju Prousta) velikokrat spregovorila v intervjujih (gl. npr. Bole-Vrabec 1998, Drev 2003, Podkrižnik 2009) ali simpozijih (gl. Vrančič 1996). Veljala je za natančno in potrpežljivo prevajalko. Prevajanje Prousta je bilo zelo zahtevno delo in Radojka Vrančič ni nikoli skrivala, da se je velikokrat spopadala z različnimi težavami, o katerih je včasih premišljevala celo več tednov (Bole-Vrabec 1998). Terminološke zagate je reševala s pomočjo kolegov z drugih področij, ki so ji svetovali pri prevodih strokovnega izrazja (Vrančič 1996, 77). V zvezi z iskanjem prave terminologije je v prispevku »Iskanje slovenskih rešitev za *Iskanje*« zapisala: »Terminološke težave so tudi takrat, ko gre za predmete ali pojme, za katere slovenščina nima imena, ker so pač povezani z nekim družbenim okoljem in z nekim načinom življenja, kakršnih pri nas nismo nikoli poznali. Včasih pa so tudi sicer znani in običajni izrazi uporabljeni v taki zvezi, da ne ustreza nobena od slovenskih besed« (prav tam). To še zlasti velja za jezik francoske visoke buržoazije v Proustovih romanih, ki v slovenščini nima svojih ustreznice.

Veliko pozornosti je namenila sintaksi, ki je v francoščini drugačna in predvsem bolj prožna, saj poleg odvisnikov uporablja nedoločniške konstrukcije in sedanje deležnike, ki jih v slovenščino navadno prevajamo z odvisniki. Dolge proustovske stavke je navadno prevajala »po posluhu« in z upoštevanjem konteksta. Poudarjala je, da mora imeti prevajalec poleg jezikovne spretnosti tudi sociološko, etnološko, antropološko in druga

znanja, da lahko ustrezno prevede vse nianse določenega dela (Vrančič 1996, 78). Zadnji korak je piljenje in brušenje: če je prevod do kraja pedanten in zvest, mu velikokrat manjka prepričljivosti in »sočnosti«, zato si je sama prizadevala, da bi se čim bolj približala smislu in zvenu izvirnika in da bi zadela isti odtенок poetičnosti, ironije, patetike ali razigranosti (prav tam, 79). Po njenem mnenju dobesedni prevod zaradi razlik v jezikih ni možen, prevajalec se lahko izvirniku le približa (Bole-Vrabec 1998).

Radojka Vrančič je Slovencem poleg drugih kanoniziranih francoskih avtorjev približala romaneskni opus *Iskanje izgubljenega časa* pisatelja Marcela Prousta, ki še danes velja za enega največjih prevajalskih uspehov po drugi svetovni vojni. Od leta 2002 se po Radojki Vrančič imenuje nagrada, ki jo Društvo slovenskih književnih prevajalcev (DKSP) vsako leto podeli najboljšemu mlademu prevajalcu do 35 let.

Bibliografija

- Bole-Vrabec, Alenka. 1998. »Dama na oblaku ustvarjalnosti in vedrine: pogovor z mojstrico prevajanja Radojko Vrančič.« Intervju z Radojko Vrančič. *Delo*, 4. junij 1998.
- Drev, Miriam. 2003. »Do Prousta je bila skrbna kot mati in mu bila vdana kot hči. Pri Radojki Vrančič.« Intervju z Radojko Vrančič. *Delo*, 4. avgust 2003.
- Moder, Janko. 1985. »Vrančič, Radojka.« *Slovenski leksikon novejšega prevajanja. Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev*, 345–346. Koper: Lipa.
- Munda, Jože. 1986. »Vrančič, Radojka (1916–2009).« V *Slovenski biografski leksikon*, 14. zv., *Vode - Zdešar*, uredil Jože Munda. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Podkrižnik, Mimi. 2009. »K Proustu zmeraj s svetim strahospoštovanjem, na kolenih: Radojka Vrančič (1916–2009).« Intervju z Radojko Vrančič. *Sobotna priloga*, 4. april 2009.
- Pogačnik, Vladimir, Tone Smolej in Gregor Perko, ur. 2003. *Prevajalski opus Radojke Vrančič: zbornik s simpozija*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Pogačnik, Vladimir. 2016. »Sto let od rojstva Radojke Vrančič, besedne alkimistke in fine gospe.« *Delo*, 26. avgust 2016. <https://old.delo.si/kultura/knjiga/sto-let-od-rojstva-radojke-vrancic-besedne-alkimistke-in-fine-gospe.html>.
- Vrančič, Radojka. 1996. »Iskanje slovenskih rešitev za *Iskanje: hvalnica praksi*.« V *Prevod besedila. Prevajanje romana. 20. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 77–79. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.